

הנקודה הפנימית

פרשת בלק תשע"ה ג'ליון מס' 2

כבוד אלקים הסתר דבר

ענינו של העלון השבוע הוא נושא עמוק ומקיף בתורת החסידות, והוא ענין הפנימיות, שיש בו משמעויות רבות, רובד בתוך רובד, ונוגע למבט על הבריאה, ולאופן עבודת יהודי, ולתחומים רבים, זה לפנינו מזה. חסידים המשילו: כח ההפעלה שיש לקטר רכבת להניע עשרות קרונות הוא במה שהוא עוצר ואוצר בתוכו את ההתפרצות העזה והעוצמתית של הקיטור, ומשחרר אותו בצורה מבוקרת ובשליטה, ורק באופן זה הוא מסוגל להניע ולמשוך אחריו עשרות קרונות. אבל אם כח הקיטור ישתחרר בבת אחת הקטר ישאר מדולדל, חסר כח פנימי, ויעמוד על מקומו בלי נוע.

זו רק המחשה אחת לענין הפנימיות, שכוללת כאמור מבט עמוק ורוחני על הבריאה לא לפי מה שנראה באופן שטחי. שמירה על המבט בלי להסיט אותו לדברים חיצוניים נוצצים ומושכים. התמקדות בעיקר העבודה כלשון הזה"ק 'חביבין אינון עבדא דלא מסתכלי בלבושא דמלכא אלא בגופא דמלכא'. ועוד.

ענין זה שהוא בבחינת הַדְרָא דְּלֹא אֶפְשָׁר לְמַפְרֵט בְּשִׁפּוּתָא, עובר כחוט השני בספרי החסידות וביותר בספר 'שפת אמת'. שמבאר על פיו הרבה ענינים. כגון: ענין מעלת רחל ואסתר שתפסו פלך שתיקה, ומדת יוסף ששומר על הפנימיות כאשר בחיצוניות הוא בלבושי ועומק מצרים. ודוקא ההעלמה וההסתר היא נותנת את הכח, כמובא בכמה מקומות שדוקא זעקה שאינה נשמעת יש לה כח להתפשט ולהישמע בכל העולם. על דרך זה מבואר בפרשת שלח באריכות ענין המרגלים שהוא דוגמא לכל מציאות האדם ושליחותו לעולם הזה. כמרגל שכלפי חוץ נראה כאחד מאנשי המקום, אך כלפי פנים פועל למען המשלח, ובאופן זה מכשיר ומסייע לשולחיו לכבוש את המקום. וכן עם ישראל ירדו לעולם ועושים מעשים גשמיים כביכול ככל אנשי העולם, אך ליבם לשמים ובכך מכשירים את העולם לקראת יעודו 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא'. ועוד יש הרבה בענין זה, ולא נגענו בעלון כי אם קמעא בזה. פחות מטיפה קטנה מתוך הים הגדול.

ושוב אנו חוזרים ומבהירים, שכל מה שנכתב בעלון אינו בגדר 'ביאור' על ה'שפת אמת' וה'שם משמואל' אלא זוית אישית בלבד, ונועד רק לפתוח את הנושאים מעט, כאשר למעשה ראוי לכל אחד ללמוד את מה שכתוב במקור על פי הבנתו ותכונת נפשו. וישמע חכם ויוסיף לקח.

במרכת א ט' עה

כח האמונה לטובה

בעת שחפרו את היסודות לבניני שכונת 'קרית שמואל' שבטבריה, פרצו נזולים מבטן האדמה. השמועה התפשטה חיש ותרועת שמחה נשמעה בכל העיר לאמור: יש נפט בטבריה! העיר קושטה חגיגית לכבוד הגילוי המרנין, ונערכה מסיבה ע"י הנהלת העיר. בתקופה זו ייצג את קהילת החרדים בטבריה בעל 'ברכת אברהם'. לאחר תום מסכת הנאומים והברכות, קם הרבי ואמר: אין כאן נפט ולא ריח של נפט, אלא מים בלבד!

מהומה התעוררה בקהל שדרש הסבר מנין לרב קביעה נחושה זו. המשיך הרבי וביאר דבריו – לכל אדם העניקו מן השמים ב' כוחות: כח האמונה ולעומת זה כח הכפירה. אתם, שאת כל כח הכפירה שבכם הפניתם כלפי שמיא ר"ל, אזי בהכרח כל כח האמונה שבכם מופנה כלפי ענינים של בוקי סריקי. אבל אני שכל כח האמונה שבי קבוע בו יתברך, אזי כל כח הכפירה וחוסר האמון שבי מופנה כלפי דברים שאין הדעת סובלתן. וכמובן ביתנים עד היום, אין נפט בטבריה.

על דרך זה פירש הר"ק רבי בונם מפשיסחא מה שכתב רש"י בשם המדרש: 'זאם תאמר מפני מה השרה הקב"ה את שכנינו על עובדי כוכבים רשע, כדי שלא יהיה פתחון פה לעובדי כוכבים לומר אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, שהעמיד להם נביא והם פרצו גדר העולם'. וקשה הרי עדין יש לאומות העולם פתחון פה לומר – למה העמיד לנו נביא פורץ גדר ולא נביא כמשה. אלא הביאור הוא: הקב"ה לא העמיד לאומות העולם נביאים שידיכוסו בדרך אמת, כי האמת – אחת היא, וזו התורה שניתנה ע"י משה רבינו ע"ה, אולם כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות העולם, שכפירתם בבורא עולם ובמשה עבדו, היא מחמת שבטבעם אינם מסוגלים להאמין בדבר שאינו נראה במוחש ואינו עומד בכללי הגיון, לכן העמיד להם נביאים קוסמי קסמים, כדי להוכיח להם שהם מסוגלים להאמין אף בדברים שמחוץ לטבע, ואפילו באמונות תפלות הם משליכים יתבס, ואם כן שייכת תביעה כלפיהם – מדוע זנחו את האמונה באלוקים חיים מלך עולם.

ממאמרי השפת אמת בענין גילוי פנימיות הבריאה ע"י בני ישראל

כסה כו' עין הארץ. היא הסתכלות ארציות שבנ"י האירו להיות הראי' רק אל הפנימיות בכל דבר. ולבטל הסתכלות חיצונית מה שנראה לכאורה בעין הגשמית שיש התנגדות מענייני עוה"ז להקדושה. אבל באמת אינו רק הסתר ואחיזת עינים שלא לראות האמת. וע"ז חרה להם [ועמ"ש לקמן]:

תרל"ב

וירא בלק כו' ויגר כו' מאוד כי רב הוא. כתיב מה רב טובך כו' אור הגנוז כו' כי הקדוש ברוך הוא גנוז אור התורה במעשה בראשית וע"ז כ' וירא אלוקים כו' כל אשר עשה כו' טוב מאוד ודרשו חז"ל על מה"מ וירא"ר ע"ש. ועבודתו הוא למלא הארה הגנוזה ואז נתגלה האמת ומכניעין הכל להקב"ה. ובנ"י דור המדבר כן היו שהאירו אור הגנוז בכל מקום מסעם. וכתיב וירא בלק שבע"כ ראה מה שנתגלה כבוד מלכותו עין בעין נראה כו' וזה הי' נקרא לבלק הרשע כיסוי עינים כמ"ש כסה כו' עין הארץ. כי אין הרשע יכול להסתכל באמת. ויגר כו' מאוד מבחי' מאוד הנ"ל שהיה עומד שיברו בני כל הציור כראוי וז"ש כי רב הוא כנ"ל. וקודם שהלכו בני לא"י הי' זה הכנה להתקשר באור הגנוז כנ"ל. [בחי' א"י הוא נקודה אמעיות שבכל העולם כמ"ש בזוה"ק וירא]:

[תרל"ב]

כסה את עין הארץ כו' י"ל ב' פירושים שבנ"י מכסין השגחה החיצונית בגשמיות. רק להיות ניכר חיות הפנימיות בכל דבר. וכאשר בני יאלאו ממארים האירו פני תבל עד שנתגלה הקדושה בכל מקום עד שגם האומות ראו שלא בטובתם כמ"ש וירא בלק. וחרה להם ע"ז כמ"ש פן יראה בעיניו כו'. ועוד יש פי' שבנ"י בעבודתם צריכין להסתיר נקודה הפנימיות מלכותו ית' אשר בכל משלה והשגחתו ית' נסתר בכל דבר ובנ"י צריכין לשמור נקודה זו. והענין כפי מה שאדם שומר כח פנימיות שבו שלא להשתמש בו בגשמיות. כמו כן נשמר ואין שולט מגע נכרי בפנימיות. וכל מה ששולט עין רע שלהם בקדושת ישראל הוא ע"י חסרון שמירת הפנימיות כנ"ל. וז"ש כסה כו' עין הארץ היא השגחה האמיתיות כמ"ש תמיד עיני ה' חלקיד בה כו'. ומצינו שיוסף הגין שלא יביט עשו ברחל והוא כענין הנ"ל. וב' אלו הפירושים הם ענין אחד שכפי מה ששומרים חיות הפנימיות שלא להשתמש בו בגשמיות ממילא מעלין החיות שבכל דבר לשורש עד שמתבטל כל החיצונית כמו שיהי' לעתיד שלא יהי' כלל חיות רק לסטרא דקדושה. וזה העיקר שחרה לבלק ובלעם כי ראו שבנ"י שיאלאו ממארים ילכו לדרכם ולא יכנסו בתיקון הגשמיות. אך ואעפ"כ והוא יושב ממולי דוקא כנ"ל:

[תרל"ג]

במדרש וירא בלק נוח לרשעים להיות סומין שראייתם מציא רעה לעולם כו'. עוד שם מפני מה השרה הקדוש ברוך הוא שכינתו על בלעם כו' כדי שלא לתת פתחון פה לאומות לומר שאתה ריחקתו כו'. דהנה יש להבין האידע על דעת אותו רשע לקבל את בני והלא ידע כי הם חלק ה' ונחלתו. וביאור הענין כי הי' מקטרג על בני באמרו העם היוצא ממארים ויכם כו' עין הארץ כו'. כי באמת בני אשר הוציאונו הסי"ת ממארים ובחר בנו להיות לו לעם נחלה הי' המכוון כדי שבנ"י יסתירו כח הקדושה שיוכל הקדוש ברוך הוא להשפיע טוב הגנוז לצדיקים דכ' וימנע מרשעים אורם כו'. ולכן גנו הקדוש ברוך הוא טוב האופן לצדיקים. אבל בני"ה הם המחיצה שלא יוכלו עיניהם של הרשעים להסתכל בשפע זו. ובאמת זה עצמו הוא טובה גדולה גם לרשעים מה שיכולין לקבל עכ"פ מחמת הקדושה. שכלול בני לא הי' נמצא טוב ההוא כלל בעולם. וזהו ענין השבת שניתן לבני אור הוא לעולם כו' כמו שדרשו חז"ל זה שמי לעולם העלימהו כו'. כמו כן ביני וביני בני ישראל אור הוא לעולם פי' שבנ"י יעלימו הארת השבת וזה ענין אמרם כנ"י יהי' בן זוגך והבן היטב. והרשעים הללו קטרגו באמרים ויכם את עין הארץ. פי' שביצירתם ממארים וקבלו התורה הי' להם להאיר לכל העולם ולא להעלים השגחת הסי"ת שזה עין הארץ כמ"ש עיני ה' חלקיד בה כו'. אבל לא ידעו כי בנפשם דברו כי הם מונעים שלא יוכלו לגלות הקדושה כמאמר נוח להם להיות סומין כו'. וזה עצמו לא הקדוש ברוך הוא לברר ע"י בלעם שלא יאמרו שאתה ריחקתו. רק אדרבה זה שנבחרו בני הוא להם טובה גדולה והעמיד להם נביא שהי' לו קצת השגה ורוה"ק וגרם בזה הפסד להם ולבני"ה ג"כ בחטא שטים:

[תרל"ה]

הנה כסה כו' עין הארץ פרשנו במ"א ובתוספות ביאור עפ"י מ"ס ביאור המאמר אמרה שבת לכל נתת בן זוג כי לכל ימי המעשה יש התלבשות בימי חול אף ששורש הימים מאוד נעלה ויום השבת אין לו התלבשות אבל בני' אריקין לכסות הארת היום כמ"ס ביני וזין בני ישראל שניתן לצינעא כו' וז"ל כסה כו' עין הארץ שלא ישלטו עיני רשעים זה כמ"ס וירא בלק כו' נוח לרשעים שיהיו סומין כו' ע"ס במדרש:
[תרל"ח]

במדרש וירא בלק נוח לרשעים להיות סומין כו'. כי הנה הרשעים אמרו כסה כו' עין הארץ דהיינו ודאי שבני' מסתירין כח הקדושה כדי שלא יתפגס ח"ו ע"י הסתכלות הרשעים. והוא באמת לטובתם כי ראייתם מביא רעה להם ולעולם. וז"ל האור תמים כו' כדי שלא יהי' להם פ"פ כו'. וכמו כן בראי' זו הכתוב מעיד כי גרמו רעה לנפשם וכ' את כל אשר עשה ישראל לאמורי. היינו שלקחו את ארצם והכניסוה בכלל נחלת ה' כמ"ס נחלה לישראל כו' כל"ח ופרשנו שנותנין על זה שבת שהכניסו מקומות אלו תחת יד הבורא ית'. והנה המה ראו הארה מהקדושה באותו הארצות וע"ז חרה להם כמאמר פן יראה צעיניו כו' ולבדו כו'. ואמר והוא יושב ממולי כו'. ובאמת כל הכעס שלהם הי' על מה שבני' חפלים לתקן גם אותם ואת מקומותיהם. כי היתכן שיעלה על דעתם לקבל עמם בני' הלז ידעו כי חלק ה' עמו. אבל ראו לקבל סוף המדריגה של בני' כי יש לבני' ב' מדריגות. בבחי' עליונה חלק ה' ממם. ויש להם ג"כ חלק בכלל האומות וחלק הזה ראו ליטול מהם. ע"י ראיות הארת הקדושה כנ"ל הי' כקוליס צעיניהם. והוא עדות לבני' כי יפה המה עושים בהסתרת הקדושה. נחזור לדברינו כי הכעס שלהם הי' על אותו החלק לכן אמר אפס קצרו תראה כו'. שרצה שלא יסתכל צעיקר שורש שלהם רק במדריגה הקטנה כנ"ל. והנה כ' כך עמי בוא בחדריך כו' עד יעבור זעם כי בני' בחי' סתים וגליא כמו התורה והקב"ה כדאיתא בזוה"ק. וז"ל לא הביט און כי יש להם מכסה. הגם כי נראה תהלוכות שלהם בין האומות מ"מ לבדד יסכון ובגוים לא יתחשב כי זה הי' עיקר תמהון של בלק כיון שמתערבין בשצעים אומות איך הם מתעלמים לפעמים. והתירוצ' ה' אלקיו עמו ותרועת מלך. ג"כ ב' בחי'. אלקות שלמעלה מהטבע ותרועת מלך הנהגה תחתונה. עד יעבור זעם הוא רגוע זעמו של הקדוש צדוק הוא. ואמר לא זעם ה' אף דכ' אל זועם בכל יום אבל בני' דבקין למעלה מבחי' זו. אף שהם תוך הזמן מ"מ יש התרוממות לבחי' הימים אשר ע"ז אמרו חז"ל שבאותן הימים לא כעס. ובאמת זה המכסה בוא בחדריך הוא ע"י תשובה כי באמת עיקר קבלתו של אותו רשע היה מכח חטא העגל כמ"ס בתרגום לקבל עגל כו' כי בודאי ראשיתן של בני' צעת קבלת התורה הי' למעלה ממם מכל בחי' ע' אומות. אך ע"י עמלק הרשע דכתיב "ראשית גוים עמלק ר"ת רג"ע שהוא הי' מעורר זעמו של הקדוש צדוק הוא ולא הגיח לבני' להעלות כל הברואים כמו שהי' מוכן צעת קבלת התורה. אבל צינתים שבו בני' בתשובה וניתן להם אותה מכסה הרמוזה בר"ת ל"א "הביט און ובס"ת ול"א רא"ה עמ"ל:

[תרל"ט]

במדרש האור תמים פעלו לא הגיח פתחון פה לאומות לומר שאתה ריחקתנו כו'. הענין הוא כי מקודם היה מלכותו ית' על כל הברואים. רק אח"כ נבדלו בני' ונתרוממו אליו ית' וממילא נתרחקו הם. והגם שלא ריחק אותם רק שבני' נתקדשו ביותר בטוב מעשיהם ומעשי אבותיהם. עכ"ז כיון שע"י הדלת בני' נעשה שינוי מדריגות ולא מקודם. הי' להם פ"פ כו'. וז"ל האור תמים פעלו שלא יהי' אף גרם נזק לשום דבר' ע"י מעלת האחרים. אכן באמת אדרבא זה הטוב הגנוז שזכו בני' ע"י התבדלם מן האומות וזכו לקבל התורה וכמ"ס וירא כו' את האור כי טוב והבדילו ללדיקים. וקצת הארה שיש לכל הברואים עתה באמצעות הקדושה שירדה לבני' היא עולה הרבה יותר על מה שהי' נמצא מקודם בכללות הכל. לכן הם אשר באו בטענות שוא עם ילא ממארים כו' כסה את עין הארץ ומתערעמין כי בני' מקבלין הקדושה ומסתירין בפניהם זה הוא ע"י שאינם רואין באמת לעבודת ה' ית'. ואם היו חפלים באמת היו רואין כי זה עוד טובה גדולה להם. ובני' מוכנים לקרב כל האומות אליו ית' אם היו חפלים לכוף עמם לבני'. ולכן כתיב לבדד יסכון ובגוים לא יתחשב ע"ס פרש"י ז"ל. והטעם שציקר עבודת בני' גבוה מאוד נעלה ושכרם רק בעוה"ב כמ"ס היום לעשותם. אכן ע"י שמרוב קדושתם נמשך הארה ורוח קדושה לכל האומות לכן יש להם חלק בכל. ועי"ז יש להם בעוה"ז. וז"ל במד' עקב שבעוה"ז נוטלין רק מזכרת בלעם כו'. הענין הוא שהקב"ה חפץ שיתברכו בני' ע"י נביא אוה"ע כנ"ל לבדד שגם האומות אריקין להחזיק טובה להם ושיקבלו ברכות גם מהם כנ"ל:

[תר"מ]

ועיין עוד תרמ"א ד"ה וירא בלק, תרמ"ד ד"ה וירא בלק, שפ"א פסח תרמ"ו ד"ה שמעתי. חקת תרל"ה ד"ה לסיוחן. בהעלותך תרמ"ג ד"ה בשם.

ביאור וסיכום המאמרים

חשש בלק מגילוי אור פנימיות הבריאה

יש להבין הלשון 'וַיֵּרָא בְּלֹק' שמשמעותו ראייה מתוך הבנה מיוחדת. כן יש להבין מה שחשש שישראל מכסים את עין הארץ. וכלשונו (במדבר כב, ה) וַיִּכְסּוּ אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ (שם יא) הִנֵּה כֶּסֶה אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ. מה ענין חשש זה של כיסוי עין הארץ. מבאר ה'שפת אמת':

בלק לא חשש מהכיבוש הגשמי אלא מהכיבוש הרוחני של בני ישראל. וכוונת וַיִּכְסּוּ אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ היינו שישראל כיסו וביטלו את המבט השטחי על הארציות והבריאה, שנראה כאילו יש לגשמיות מציאות נפרדת ומנוגדת לקדושה. וגילו את האמת שזה רק הסתר ואחיות עינים, וכל פעל ה' למענהו, וכל עניני העולם הזה נועדו לעבודת ה' ולהעיד על מציאותו יתברך. ואף שנראה שיש בבריאה כוחות שפועלים מעצמם לפי כללי הטבע, שאם נופל נחבל ואם הולך לרופא מתרפא. ואם עמל בעבודתו יש לו פרנסה ואם אינו עובד הריהו נחסר. וכן נראה שיש בבריאה אנשים וכוחות שיכולים להועיל לאדם או להזיק לו, ויש לו לצפות לחסדם או לירא מהם, וכן יש בה דברים שמושכים את האדם לחמוד ולהשתוקק להם. הנה באמת – הכל הבל הבלים. והקב"ה הוא עילת כל העילות, מקור כל החמדות.

וזה משמעות הלשון 'וַיֵּרָא בְּלֹק' היינו שראה את אור האמונה וכח הקדושה שבבריאה, שנגרם ע"י בני ישראל, וזה הכעיס אותו, כי הרשעים אין רוצים לראות את האמת וחפצים לחיות בשקר ולדבוק בו, ולא לפתוח עיניהם כמו שכתוב (ישעיהו ג, י) פֶּן יֵרָאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָעַ וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ. שכוחות הרע והטומאה מתנגדים לגילוי האמת שמבטלת את כל מציאותם.

וזה שאמר 'הִנֵּה כֶּסֶה אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ' שבני ישראל כיסו וביטלו את המבט הגשמי החיצוני שנקרא 'עין הארץ' והאירו פני תבל, וגילו שהחיות הפנימית של הקב"ה מהווה ומחיה את כל הבריאה. ויש קדושה בכל מקום.

עבודת בני ישראל בגילוי האור הגנוז

עבודת גילוי האור שבבריאה מבוארת בפסוק (תהלים לא, כ) מֶה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צִפַּנְתָּ לִירְאֶיךָ, שהקב"ה הצפין את האור הגנוז לצדיקים בתוך הבריאה (וזה"ק ח"א רסד). שבכל דבר שבעולם ואפילו גשמי וחומרי צפון אור גנוז וצריך לגלותו. ואופן הגילוי הוא ע"י אמונה וראיה רוחנית שמוציאה וממשיכה את החיות הפנימית ומביאה לידי גילוי, וכן ע"י עשיית הדברים הגשמיים מתוך כונה לשם שמים לגלות כבוד ה'. ובבחינת 'בכל דרכיך דעה'.

וכן נאמר (בראשית א, לא) וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, ודרשו חז"ל (ב"ר מ, י) טוב מאד זה מלאך המות ויצר הרע. והוא תמוה מה הטוב ביצר הרע. אלא כונת הדברים וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד שגם בתוך הענינים הגשמיים של היצר הרע הטמין הקב"ה את ה'טוב' הוא האור הגנוז. וזו עבודתנו למצוא את הארה הגנוזה ואז מתגלה האמת, ואף כוחות הרע נכנעים להקב"ה.

וזאת עשו דור המדבר שגילו את האור הגנוז בכל מקומות מסעיהם. וזה שנאמר 'וַיֵּרָא בְּלֹק' שראה מה שנתגלה כבוד מלכותו, כלשון הפסוק (במדבר יד, יד) וַאֲמָרוּ אֶל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שִׁמְעוּ כִּי אֶתָּה ה' בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נִרְאָה אֶתָּה ה'. אך לבלק נקרא גילוי זה 'כיסוי עינים' כי הרשע אינו יכול להסתכל על האמת.

וזה נרמז בלשון וַיֵּגֶר מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב הוּא, דהיינו שפחד מהבירור והגילוי של אלקותו יתברך בתוך ה'מָאֵד' שנדרש על היצר הרע וכוחות הטומאה, שירא מהגילוי שבאמת גם בהם צפון אור אלקות, וזה כִּי רַב הוּא, שבתוך ה'מָאֵד' יש בחינת 'רב' טוֹבָךְ, אשר נצפן ליראיו.

וזה היה תפקיד עם ישראל כהכנה לבואם לארץ ישראל לגלות את ניצוצי האור הגנוז שמפוזרים בכל הבריאה עד שיגיעו לנקודה הפנימית של אור העולם שהוא ארץ ישראל. כדאיתא ב"ק (ח"א קח:).

טענת בלק על הסתרת האור ע"י בני ישראל

עוד יש לפרש את הלשון 'עין הארץ' לאידך גיסא. דהכונה להשגחה העליונה הפנימית המיוחדת לישראל כמו שנאמר על ארץ ישראל 'עֵינֵי ה' אֵלֶיךָ בָּה' וכלול בזה האור והשפע העליון שיוֹרד תחילה במקורו רק לישראל עם קרובו ומיוחד להם בלבד, ומהם יונקים ומקבלים הגויים אומות העולם לצורך חיותם.

שפע אור זה צריך להיות מוסתר ומיוחד לישראל בלבד כדי שלא תהיה לגויים יניקה ממנו, ורק לאחר צמצום והסתרה השפע יכולים שאר האומות לקבל השפע לפי חלקם. וזה אופן תיקונם הראוי. אמנם עיני אומות העולם צרה בזה, ורוצים לינוק ולקבל את השפע העליון מעצמם שלא באמצעות ישראל. ובאמת אין זה לטובתם. כי אין להם כלים לקבל השפע ולראות את האור במקורו והוא נהפך להם לרועץ, כפי שדרשו (במ"ד כ, ג) וַיִּקֶן מֶלֶךְ מִצְרָיִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שהיו כקוצים בעיניהם¹.

שמירת החיות הפנימית מונעת מגע נכרי

הסתרת השפע והאור העליון מתקיימת במה שעבודת ישראל היא באופן של סוד מוצנע ומוסתר. שהנקודה הפנימית של מלכותו והשגחתו יתברך אשר בכל משלה בכל דבר שבבריאה – נסתרת ונעלמת, וכלפי חוץ נראה העולם כלשונו ב'העלם' והסתרה. ובני ישראל שומרים סוד זה לעצמם, ואין משתפים את אומות העולם בזה².

והיינו שראיית וגילוי מציאותו יתברך בכל הבריאה והשגחתו היא השגה ודרגה עליונה שמיוחדת לבני ישראל בלבד והם מכסים השגה זו ושומרים עליה. ובכך אין שליטת עין הרע של הגויים בה. ובתוספת ביאור: שמירת הנקודה הפנימית של 'עין הארץ' שהיא ענין חיותו והשגחתו העליונה שבכל דבר, היא האמונה האיתנה והבהירה שאין כח אחר בעולם ואין עוד מלבדו, אך כאשר יש ח"ו פגם כלשהוא, שמתפעל מכוח אחר או שעושה השתדלות יתר, הריהו נותן כביכול אחיזה וכוח לאומות העולם. ואילו עוצם האמונה בהשגחה העליונה מבטלת את כל הכוחות במציאות כעפרא דארעא.

וכן מתקיים זאת בעבודת המדות והלב, שבני ישראל משמרים את כוחותיהם הרוחניים האהבה והנדיבות בפנימיות ואין משתמשים בהם לענינים גשמיים כי אם לעבודתו יתברך. וכן בכל דבר שומרים את הנקודה הפנימית של יעודו לשמו יתברך ואין משתמשים בו לכונה גשמית לצורך עצמם. ונכלל בזה שאופן עבודתם היא בפנימיות ללא ביטוי של חיצוניות שפוגעת בפנימיות. בבחינת לשון הכתוב (שה"ש ג, ב) מִה יָפוּ פְעָמֶיךָ בְּנִעָלִים בַּת נָדִיב שֶהנְדִיבוֹת שֶהיא כח האהבה והחסד נעולה ואינו נגלית כלפי חוץ. וככל ששומר נקודה פנימית זו, אין שולט בו מגע נכרי.

להאמור יבואר מה שאמרו חז"ל (ב"ר ע"ה, י) שיוסף הסתיר את רחל אמו מראיית עשוי שלא יחמוד אותה. והכונה בפנימיות הענינים, שיוסף שמדתו קדושה ושומר בכל פנימיותו מכסה ושומר את כח הקדושה שלא יהא לעשוי אחיזה ושליטה בה.

העלמת ההשפעה ושמירת החיות הפנימית נותנת לה כח לתקן את הגשמיות שבעולם, אך בזה גופא אין חפצים הגויים שאין רוצים בתיקון הגשמיות, ורק רוצים להנות מהשפע לעצמם.

ולפי האמור מבואר שב' הפירושים דלעיל אחד הם, שכפי שמכסה היינו ששומר את החיות שבפנימיותו, וכן של כל דבר שלא להשתמש בו לחיצוניות הגשמית, כן נותן כח לפנימיות לבקוע

¹ דוגמא לדבר המביט באור חזק ללא הפסק עדשה כהה עיניו מסתמאות, וכן כל גילוי רוחני ללא כלים והכנה ראויה מזיקה ומבטלת, כענין מכת בכורות שגילוי אור השכינה המית את הבכורים, כמבואר באור החיים, וכן חיילי סנחריב מתו מתוך ששמעו שירת המלאכים.

² כנודע שהגויים יכולים רק להגיע לאמונה שהקב"ה ברא את העולם אך אינם משיגים את מה שהקב"ה מחיה את הבריאה ומלכותו בכל משלה.

להעלות ולבטל את כל החיצוניות, כמו שיהיה לעתיד לבוא שלא תהיה לחיות לסטרא אחרא. כי כידוע כל חיות הסט"א היא מנצצות הקדושה והחיות שיוצאים חוץ ממחיצתם.

חשש בלק ובלעם מהרחבת גבולות הקדושה

זה עיקר הדבר שהכעיס את בלק ובלעם כי רצו שבני ישראל ילכו לדרכם ולא ירחיבו את גבולות הקדושה ולא יכנסו למחיצתם לתקן את הגשמיות. וזה שאמר הנה כסה את עין הארץ והוא יושב ממלי שע"י כיסוי ושמירת הפנימיות הוא יושב ממולי. 'והוא' לשון נסתר שע"י הסתרת האור הגנת והבדלת הכוחות הרוחניים שלא יתפשטו לגשמיות שורה בתוכם ה'. וממילא הארת ניצוצי הקדושה מאירים למרחוק.

וזה שאמר אולי אוכל נכה בו ועי"ז ואגרשנו מן הארץ כלפי שמיא, שיסלקו השכינה מן הארץ. שבעוד שבני ישראל והצדיקים ממשיכים את הקדושה לעולם כמו שנאמר במדרש (ב"ר יט, ז) על הפסוק צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עליה שהצדיקים מושכין השכינה לארץ. לעומת זה הרשעים מגרשים הארת השכינה מהארץ.

תיקון המקומות ע"י ישראל

להאמור מבואר הלשון וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי, 'עשה' לשון תיקון, שתיקנו את נחלת סיחון ועוג והכניסוה בכלל נחלת ה', וכמו שנאמר ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו, נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו, ונתבאר בכפל לשון הפסוק שבני ישראל במלחמותיהם ובכיבושם הכשירו קודם את הארץ להיות ראויה לנחלה, וזה עצמו שהמשיכו את הקדושה לאותם מקומות הוא דבר גדול, שהרי נאמר על סיחון ועוג 'מלך קשה ומדינה קשה' (ספרי דברים א, ד) דהיינו שמלבד המלחמה בסיחון ועוג עצמם שהיו כוחות קשים בטומאה, כן במקומותיהם היה קושי, לפי שהיתה בהם אחיזת הסט"א, וזה היה הנס שהפכו להיות ראויים לנחלה לבני ישראל שידורו שם בקדושה. וזה היה ענין כל מסעות בני ישראל במקומות הטומאה ואחיזת הסט"א כמו שנאמר (דברים ח, טו) 'המוליכך במדבר הגדל והנורא נחש שרף ועקרב'. היינו להמשיך נחל נובע מקור קדושה לכל המקומות. וזה 'וירא בלק' שראה את הארת הקדושה באותם הארצות – וע"ז חרה להם לפי שאין הרשעים חפצים בגילוי האמת של ההשגחה העליונה ותיקון הגשמיות.

האות הנסתר של שבת קודש

להאמור יבואר אומרים ז"ל (ב"ר יא) תני רשב"י: אמרה שבת לפני הקב"ה רבש"ע לכולן יש בן זוג, ולי אין בן זוג, א"ל הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך.

פירוש בן זוג, היינו שלמשפיע האור יש בן זוג 'מקבל' שהוא הכלי להתלבשות האור למעשה, וכן גם לימי החול והמעשה יש שורש מאד נעלה, אך יש לכל יום בן זוג שהיא התלבשות האור למעשה. אבל ליום השבת אין התלבשות וכלי. והוא אור גלוי, שיש בו חשש אחיזת החיצונים, וזו היתה בקשת השבת 'לי אין בן זוג'. ועל זה השיב הקב"ה כנסת ישראל יהיה בן זוגך, היינו שבמה שבני ישראל מתדבקים ביחוד ברוא דשבת באור השבת הריהם מכסים הארת היום ומונעים אחיזת החיצונים. כמו שנאמר 'ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם', לשון העלמה, שניתן בצנעא³.

כיסוי האור לטובת הגוים

ועל יחוד זה התאונן בלק על ישראל, 'הנה כיסה את עין הארץ', אך כאמור באמת כיסוי האור היא לטובת הרשעים, כמו שנאמר במדרש (במ"ד ב, ב) וירא בלק נוח לרשעים שיהיו סומין שעניניהם מביאין רעה לעולם. וכן בשבת קודש נאמר (סנהדרין נח) נכרי ששבת חייב מיתה. ובמדרש המשילו זאת למי שנכנס בשעה שהמלך והמטרוניתא מתייחדים הוא מתחייב בנפשו.

³ ובכלל שמירת שבת קודש הוא שמירת שפע העונג שמושפע בשבת קודש לשמו יתברך, ובלא זה יש אחיזה לגוים בקדושת השבת. כמו שמבואר עפ"י המהר"ל הפסוק האמור באחשורוש 'ביום השביעי כטוב לב המלך ביין' ואמרו חז"ל שהיה שבת קודש, דכיון שבני ישראל פגמו בקדושת השבת והיינו לא שמרו כראוי על מדת העונג האהבה והנדיבות שמושפעים בשבת, לקחו הגוים את העונג וטוב הלב שמושפע בשבת לעורבם.

וכן כתיב (בראשית א, ד) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹרֶץ כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל, ובמדרש (ב"ר יב מובא ברש"י) ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו, ומרומז שע"י ההבדל והכיסוי יכולין להשתמש באור, שע"י ההסתרה שבנ"י מסתירין האור מאיר גם להם. וזה ענין ענני הכבוד שכיסו את ישראל ומנעו מהגויים ראיית האור, וכאשר סרו ענני הכבוד ונתגלו ישראל במיתת אהרן נאמר מיד (במדבר כא, א) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי וכן (במדבר כב, ב) וַיֵּרָא בָּלָק, ומחמת זה נסתר האור, כי אין הרשעים כדאים לו ומפסידין לכל.

ומבואר מה דבחג הסוכות שבו יש בחינת 'ענני הכבוד' באור מקיף של הסוכה מקריבים ע' פרים עבור אומות העולם, כי דוקא כאשר האור מוסתר מעין הרע של הגויים, יכולים ישראל להאיר להם והגויים יכולים גם כן להנות מהשפע.

וכן אמרו בגמרא (שבת לב:) 'אמר ריש לקיש: כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים, שנאמר (זכריה ח כג) בַּיָּמִים הַהֵמָּה אֲשֶׁר יַחְזִיקוּ עֲשָׂרָה אָנָּשִׁים מִכָּל לְשֹׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ בְּכִנֹּף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם בִּי שְׂמַעְנוּ אֱלֹקִים עִמָּכֶם, ויש להבין מדוע יחזיקו הגויים דוקא בכנף הציצית.

אלא כיון שענין מצות טלית הוא אור מקיף ומכסה את האור הפנימי לכן יכולים על ידו להמשיך קצת הארה גם לאומות. ולפיכך יחזיקו הגויים דוקא בכנף הציצית.

וכן אמרו במדרש (תנחומא תרומה ט) אילו היו יודעין האומות כמה המשכן יפה להם היו שומרים עליו. למה, שעד שלא הוקם המשכן היה הדבור יוצא ונכנס לתוך בתיהם של אומות והן נחרדים, מנין שכן, דכתיב (דברים ה, כג) בִּי מִי כָל בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹקִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּמִנּוּ וַיַּחֲזִי, אתה היית שומע קולו וחיית, אבל האומות שומעים ונתרזים בתוך אהליהם ומתים.

להאמור מבואר איך עלה על דעת אותו רשע לקלל את בני ישראל והלא ידע כי הם חלק ה' ונחלתו.

אלא כאמור טענתו היתה אדרבה שדוקא משום שבני ישראל נעלים ונבחרים ויצאו ממצרים וקבלו את התורה הרי יעודם לגלות את האור ובמציאות הריהם מכסים את עין הארץ.

אך באמת כיון שגילוי האור העליון בעולם הזה צריך להיות שמור וזך ללא חשש אחיזת החיצונים, כדכתיב (איוב לח, טו) וַיִּמָּנַע מִרְשָׁעִים אוֹרָם כו'. לכן בחר הקב"ה בעם ישראל להיות לו לעם סגולה, כדי שיסתירו כח הקדושה, והם הכלים לקבלת האור, והם המחיצה שלא יוכלו עיני הרשעים להסתכל בשפע זו.

ואמנם בסוף הודה בלעם על האמת באומרו (במדבר כד, ב) וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשֶׁבֶטָיו וְתֵהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים שָׂרָק כְּאִשֶּׁר יִשְׂרָאֵל מֵתַאסָּפִים וּמִקְבָּלִין הָאֲרוֹת מֵאִיר גַּם לְאֻמוֹת הָעוֹלָם, ורק אז נחה עליו רוח אלקים, ואין להם יכולת לקבל האור מעצמם.

בלעם – הוכחה שהגויים אינם ראויים לראות את האור

לפי האמור יבואר מה שדרשו חז"ל (במ"ד ב) את הפסוק (דברים לב, ד) הַצֹּר תָּמִים פָּעֵלוּ בִּי כָּל דִּרְכָיו מִשְׁפָּט שלפיכך השרה הקב"ה את שכינתו על בלעם כדי שלא להניח לעובדי כוכבים פתחון פה לעתיד לבוא לומר שאתה רחקתנו.

והיינו שהעמיד להם נביא כבלעם שהיה לו קצת השגה ורוה"ק, ודוקא משום כך גרם הפסד לאומות העולם, וכן לבנ"י בחטא שטים. שהשתמש עם כוחותיו לרע. ומזה הוברר שהשראת השכינה צריכה להיות מיוחדת לישראל וזה גופא טובת הגויים.

והנה באמת טענת אומות העולם שריחקו אותם אינן נכונות, כי מקודם היתה מלכותו ית' על כל הברואים. רק אח"כ נבדלו בנ"י ונתרוממו אליו ית' וממילא נתרחקו הגויים, והיינו שלא ריחקו אותם אלא ישראל נתקרבו מכח טוב מעשיהם ומעשי אבותם. אך הגויים רואים במציאות את שינוי המדרגות ועל כך יש להם פתחון פה.

אך באמת שיירי ההארות והשפע שהם מקבלים עתה ע"י ישראל לאחר שעלו בדרגה במתן תורה הם יותר מכל ההארות והשפע שהיה בעולם לפני שבני ישראל נתעלו. אך בכל זאת הם באים בטענות שוא שישראל מכסים ההארות והשפע ומסתירים אותו מהם.

ישראל מקבלים שפע גשמי בזכות שמעבירים לגויים

והנה נאמר (במדבר כג, ט) הֵן עַם לְבָדָד יִשְׁכֵּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב, וּבְרִשְׁי פִירֵשׁ כִּשְׁהָאוֹמוֹת בְּטוֹבָה, הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשׁוֹן וְיֵשׁ לַהֲבִין כּוֹנֵת הַדְּבָרִים. והביאור כי באמת שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כי הוא גבוה מאד, וישראל אין יכולים להנות ממנו בגשמיות, אך מכיון שישראל הם צינור להעביר מתמצית השפע לגויים לצורך קיומם בגשמיות, מועיל הדבר גם לשפע הגשמי שלהם, וזו הכונה 'שאוכלים עם כל אחד ואחד'.

בקשת בלק לקלל את חלק ישראל בתיקון הגויים

להאמור מבואר מה שאמר בלק לבלעם (במדבר כג, יג) אֶפְסָ קִצְּחוּ תִרְאֶה וְכָלוּ לֹא תִרְאֶה. ויש להבין מדוע אמר שיראה רק את קצה עם ישראל ולא את כולו. והביאור דהנה באמת יש להבין היתכן שעלה על דעתם לקלל עצם בני ישראל הלא ידעו כי חלק ה' עמו.

אלא באמת יש לבני ישראל ב' מדריגות. חלק עליון בהיותם חלק ה' ממש ועם הנבחר, וכן יש להם חלק בכלל האומות. ומחמת חלקם ואחיותם בכלל האומות יש להם כח לתקן את כל העולם, וחלק זה רצו בלק ובלעם ליטול מהם. שישראל רק יעסקו בחלק הרוחני, ולא יתקנו את העולם. וזה שאמר אֶפְסָ קִצְּחוּ תִרְאֶה כלומר שאינו מבקש שיסתכל ויפגע בעיקר השורש שלהם אלא במדריגה הקטנה של 'קצוה', שבה יורדים ומתקנים את העולם.

והיינו שבני ישראל הם בבחי' סתים וגליא כמו שנאמר (זוה"ק ח"ג עג.) על התורה והקב"ה. כלומר שיש להם חלק נסתר ועליון שבו אין לגויים תפיסה, וכן יש להם חלק גלוי שעל ידו משפיעים על האומות ועל העולם הגשמי. וזה הכעים את בלק, וזה היה עיקר הפלא והתמהון שלו דכיון שישראל מתערבין בשבעים אומות איך הם מתעלים ונעלמים מהם, ושוב חוזרים מכח ומתקנים אותם. וזה שביקש מבלעם שיבטל מהם את קצה וסוף המדריגה שלהם שבו יש להם שייכות לעולם והם מתקנים אותו.

תשובת בלעם שישראל למעלה מהגויים

ועל זה השיב בלעם (במדבר כג, ט) 'עַם לְבָדָד יִשְׁכֵּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב'. היינו שזו תכונת עם ישראל שהגם שהליכותיהם נראים ככל הגויים שעושים מעשים גשמיים כאכילה וכדומה אך באמת הם למעלה מהם. ואומר (שם כא) 'לֹא הָבִיט אֵוֶן בְּיַעֲקֹב' כלומר שמעשיהם הגשמיים שלמים ונעלים ללא פגם, לפי שיש להם ב' כוחות, האחד פנימי ומכוסה 'ה' אֶלְקֵינוּ עִמּוֹ' שהיא בחינת אלקות שלמעלה מן הטבע, ומאידך 'וְתִרְוַעַת מִלֶּךְ בּוֹ' שמכח פנימיותם ממשיכים הנהגה תחתונה של מלכות, לתקן הגשמיות.

יעוד עם ישראל לתקן העולם

עוד השיב בלעם כי באמת לצורך זה נבראו בני ישראל ונשלחו לעוה"ז לפרסם כבודו ית' בעולם. וזה שאמר (שם יט) הֵהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדָבָר וְלֹא יִקְמָנָה. ויש להבין שינוי הלשון 'אמירה' ו'דיבור'. אלא בריאת העולם היתה ב'אמירה' כדאיתא במדרש (תנחומא וירא לו) אומר ועושה מדבר ומקיים. שהקב"ה אמר והיה העולם בעשרה מאמרות. אך יש גם בחינת 'דיבור', שמלבד מה שברא את העולם הוא מנהיג אותו בכל עת ורגע. והוא לשון 'דיבור', שמשמעותו הנהגה כמו שנאמר (תהלים מז, ד) יִדְבֹר עַמִּים תַּחְתִּינוּ, והנהגה זו התבררה בעשרת הדיברות וע"י בני"ש שנקראו עדים. וזה שאמר 'לֹא אִישׁ אֶל וְיִכְזָּב', יכזב הוא לשון הפסק, כמו נחל אכזב. והיינו שאין הפסק וסוף למעשה הקב"ה, כלומר שמאמר ה' לא היה רק לשעה, אלא הוא עומד תמיד כדכתיב (תהלים קיט, פט) לַעֲוִלִים ה' דִּבְרָךְ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם.

וזה שהמשיך הפסוק בלשון תמיהה הֵהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה, 'יעשה' הוא לשון תיקון, כלומר שאין ספק שלבסוף יתברר ויתוקן הכל. וכל המחשבות שהרשעים חושבים בעולם יתבטלו ועצת ה' היא תקום.

וזה נעשה בכח בניי הצדיקים וכהמשך הכתוב 'הֵן עַם כָּלִיָּא יָקוּם', בכל יום בקבלת עול מלכות שמים בשחרית וע"י זה נוסף להם כח חדש בכל יום. וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא הוּא לְשׁוֹן נִפְעַל, היינו שמקבלים כל יום כח פנימי של התחדשות. וע"י זריזות זו בבוקר נשאר ברכה לכל היום עד הערב שנאמר בו לֹא יִשְׁכַּב עַד יֵאָכֵל טָרֶף.

כח התחדשות וזריזות מקבלים ישראל בכל יום, וזה שנאמר א–ל מוֹצִיָּאם מִמִּצְרַיִם לְשׁוֹן הוּוה, היינו שהקב"ה בוחר בהם בכל יום מחדש כמו שנאמר בלשון הוּוה 'הבוחר בעמו ישראל באהבה'. וזו היתה תשובת בלעם לבקשת בלק למנוע את ישראל מתקין העולם, שבאמת זה יעודם בעולם ולשם כך נבראו ומקבלים לצורך יעוד זה כוחות מחודשים בכל יום.

רצון בלק שבני ישראל ישארו במדבר ויעסקו רק ברוחניות

על דרך זה מבאר ב'שם משמאל' (תר"ע ד"ה להבין) מה שנאמר במדרש 'ואגרשנו מן הארץ' איני מבקש אלא לגרשם שלא יכנסו לארץ. ואינו מובן מה איכפת לבלק, אם בני ישראל יכנסו לארץ ישראל, והרי אין באים לכבוש את מואב.

אלא עיקר חשש בלק היה ממה שבני ישראל מתקנים את העולם הזה. כמו שפירש החידושי הרי"ם את הפסוק (תהלים קטו, טו) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לָהּ, וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם – לעשות מהארץ שמים, וזה יתקיים במיוחד כאשר יכנסו לארץ ישראל ויקיימו את המצוות התלויות בארץ ואז יזדכך החומר שבעולם. ומזה חשש בלק כאמור, ולכן רצה למנוע אותם מלהיכנס לארץ ישראל.

ומבואר מה דאיתא במדרש (מובא ברש"י כב, ב) שבלעם אמר 'שמא אפתנו להקב"ה', והוא פלא כיצד חשב לפתות את הקב"ה שיתרצה לו ויעזוב את בני ישראל עם קרובו.

ולהאמור מובן, שבלעם בא כביכול בטענה לטובת עם ישראל שימשיכו לעבוד את הקב"ה במדבר ויחיו חיים רוחניים, ולא יתעסקו בענינים הגשמיים שעלולים לפגום בהם. כאשר כונתו האמיתית היתה למנוע שלא יתקנו את העולם הזה.

כללם של דברים:

- בלק התאונן שבני ישראל מקבלים את שפע האור העליון במקורו, ושומרים ומכסים עליו, ואילו האומות מקבלים רק מתמצית שיירי השפע.
- הגויים אין זוכים לאור העליון במקורו לפי שהוא מזיק להם. ובלעם עצמו היא ההוכחה שהשפעת אור לגויים מזיקה להם ולעולם.
- שמירת וכיסוי החיות והאור מונעת עין הרע ומגע נכרי. ושומרת את החיות בתוקפה ונותנת לה כח לתקן את הבריאה, וזה הכעיס את בלק כי אינו חפץ בתיקון הבריאה.
- מדת האהבה והנדיבות צריכה שמירה יתירה שלא תתפשט לחיצוניות.
- שבת קודש היא אות ברית שבו יורד השפע במקורו ולכן צריך שמירה יתירה, והיא אות שניתן בהעלמה. סוד נסתר ביני ובין בני ישראל, מתנה טובה מבית גנזי.
- בלק התאונן שישאל מרחיבים גבולות הקדושה ונכנסים בתחום האומות ומתקנים את העולם. וכן תמה מה שישאל חיים בעולם הגשמי ככל הגויים, ומאידך מתנשאים מתעלים מתעלמים ונבדלים מהם. ובלעם השיב שזה שליחות ישראל ויעודם בעולם, לתקן את העולם, ולכן יש להם את ב' הכוחות למעלה ולמטה.
- בלעם רצה שישאל ישארו במדבר ויחיו חיים רוחניים בתוך ענני הכבוד יאכלו מן לחם אבירים וישתו מי באר, ולא יכנסו לארץ ישראל לקיים המצוות התלויות בארץ שמתקנים את כל העולם.

מאוצרות החסידות

תיקון העשב ע"י אכילת השור

כתיב ויאמר מואב אל זקני מדן עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו בלחץ השור את ירק השדה. ויש להבין דימוי פחד מואב מפני בני ישראל שמה יכלו אותם בלחץ השור את ירק השדה.

ב'קדושת לוי' (ועיין שפ"א בלק תרמ"ב ד"ה בפסוק) פירש דהנה כל פעל ה' למענהו וכל הבריאה היא לצורך האדם שמעלה הכל לשורשו לעבודת ה'. וזה אופן תיקון המאכלים שנאכלים ע"י האדם העובד את ה'. אמנם העשב התבן והתלתן אינם מאכל אדם, וכיצד באים לתיקונם, אין זאת אלא שהם נאכלים ע"י החי' והאדם אוכל את החי' הבהמה ובכך מגיעים גם הם לתיקונם.

וזה פירוש דימוי פחד מואב מישראל שיכבשו אותם בלחץ השור את ירק השדה, כי אף שישראל אינם יכולים ללחום בהם ישיר מחמת ציווי ה' 'אל תתגר בהם', אך אמרו חז"ל (גיטין לה.) שחלקים של מואב עברו לישראל מכח 'מואב טהור בסיוח' שסיוחן כבש את מואב וישראל כבשו את סיוחן.

וזה שחששו שבני ישראל יכבשו אותם דרך אומות אחרות, כשם שהעשב והתלתן מקבלים תיקונם דרך הבהמות.

הגשמיים רודפת אחר ישראל לקבל תיקונה

על דרך זה מבאר ב'פנים יפות' דימוי בלחץ השור את ירק השדה, על פי מה שפירש בספרו 'המקנה' את מאמר חז"ל (קידושין פב:) 'מימי לא ראיתי צבי קייץ, וארי סבל, ושועל חנווני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני – אינו דין שאתפרנס שלא בצער! אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי, טעם הדבר שבעלי החיים לא צריכים לעבוד לפרנסתם, מפני שהם מעלים את מאכליהם מבחינת צומח לבחינת חי', לכך המאכלים רודפים אחריהם ועומדים לרשותם תדיר כדי להתעלות, וכמו כן היה ראוי יותר באדם שהוא בחינת 'מדבר' שתהא הפרנסה רודפת אחריו, אלא שאם האדם אינו מתנהג כראוי הוא מקלקל את הבריאה והמאכל, והמאכל בורח ממנו. וזה שכתוב 'הרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי', שהפרנסה בורחת ממנו.

והנה בלק היה ירא שיוציאו ממנו כוחות הקדושה, וזה שאמר שכוחות הקדושה מתאווים לחזור למקום קדושה, ולכן יהיה נקל לישראל להוציאם בלחץ השור את ירק השדה' שהירק מתאווה לאכילת השור.

למה הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו

עפ"י יסוד זה שהענינים הגשמיים רודפים אחר האדם לקבל תיקונם ולהעלותם. מבאר ה'שפת אמת' (סוכות תרל"ז ד"ה בשם) מה דאמרינן (ע"י עירובין יג:) כל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו. וקשה מפני מה הכבוד רודף אחריו אם הוא בעצמו רוצה לברוח מן הכבוד. אלא מדת הכבוד היא כח רוחני שנפל בהאי עלמא, והוא מושפל ביותר מפני שכל אחד לוקח אותה לעצמו, כאשר בעצם זה שייך להקב"ה שהוא 'מלך הכבוד' וכל המעלות שבעולם הם מכוחו. וכיון שמדה זו מושפלת ללא תיקון, אזי כאשר יש אדם שמתקן מדה זו ומשיבה להקב"ה הכבוד רודף אחריו לקבל תיקונו.

משה רבינו הכין עצמו לנבואה

במדרש (במ"ד יד) וכן בתנא דבי אליהו (פרק כח) מפרטים מעלות בנבואה של בלעם יתר על משה רבינו. וביניהם שהתנבא בכל

שעה שרצה. והדברים תמוהים מאד איך אפשר שלבלעם היו דרגות גבוהות יותר בנבואה ממש רבינו.

הרה"ק מקוצק מיישב: נבואת משה היתה חלק ממהותו בהיותו מרכבה לשכינה, ולכן היה צריך הכנה והכשרה לנבואה. אבל נבואת בלעם לא היתה חלק ממנו אלא עברה דרכו כצנור וכחכה, ולכן לא היה צריך הכנה לכך.

*

על דרך זה מפרש בעל 'ישועת דוד' לשיטתו כפי שביאר מאמר חז"ל (סנהדרין צב:) שכאשר ראה נבוכדנצר נס חנניה מישאל ועזריה שניצלו מכבשן האש ביקש לומר שירה, ואמרינן התם 'יוצק זה רותח לתוך פיו של אותו רשע, שאילמלא בא מלאך וסטר על פיו ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים'. והיינו שהשירה שלו היתה יכולה להיות בדרגה גבוהה יותר משירת דוד המלך. ויש להבין איך שייך לומר זאת שהיה יכול לומר שירה בדרגה גבוהה יותר מדוד המלך.

והביאור, כי הנה עיקר מעלת השירה כאשר הוא מרומם את מהותו יחד עם השירה. אבל אם אינו מרומם את גופו עמו יכול לומר שירה גבוהה מאד אם יש לו כוחות וסגולות נפש לכך, אך אין בהם כל רבועה ומעלה. משל לקטר שסוחב אחריו קרונות הוא נוסע באיטיות, אך אם אין קשורים לו קרונות הוא יכול לנסוע במהירות עצומה, אך אינו ממלא כלל את יעדו כ'קטר'.

וזה החילוק בין דוד המלך שלא אמר שירה אלא באופן ובדרגה שהתרומם עם השירה. ומה שלא היה בדרגה זו – לא שר. ואילו נבוכדנצר התכוון לומר שירה מעבר למצבו ודרגתו האמיתית, בלי שגופו ומהותו יהיו קשורים לשירה, ולכן יכול היה להגיע גבוה מאד, ובא מלאך וסטר על פניו.

וכן הכא, בלעם היה יודע דעת עליון אך מצד זיכוכ גופו היה מאוס ומוטל באשפתות וכיון שלא היה קשר בין מעלותיו הרוחניות ומציאות גופו יכול היה להמריא גבוה, בניגוד למשה רבינו עבד ה' שנבואתו היתה בכל מהותו.

יו"ל ע"י ה'ועד להנחלת מחשבת החסידות'

להערות הארות ותגובות – 052-7654690

wil5792332@013net.net